

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tytti Jokelainen

AHVENANMAAN ITSEHALLINNON UUDISTAMINEN

Liiketalous
2018

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Tytti Jokelainen
Opinnäytetyön nimi	Ahvenanmaan itsehallinnon uudistaminen
Vuosi	2018
Kieli	Suomi
Sivumäärä	30 + 2 liitettä
Ohjaaja	Marika Teirfolk-Naarmala

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia Ahvenanmaan itsehallinnon uudistushanketta ja näin selvittää, mitä muutoksia uusi itsehallintolaki sisältää. Työssä tutkittiin myös, miten uusi itsehallintolaki tulee käytännön tasolla vaikuttamaan Ahvenanmaahan.

Tutkimusmenetelmänä toimi lainopillinen kirjoituspöytä tutkimus. Lainopilliset tutkimukset perustuvat voimassa olevien oikeuslähteiden varaan. Suurimpana aineistona tutkimuksessa käytettiin parlamentaarisen Ahvenanmaa-komitean loppumietintöä, joka sisälsi ehdotukset Ahvenanmaan uudesta itsehallintolaista.

Johtopäätösten perusteella voidaan todeta, että keskeisempiin muutoksiin uudessa itsehallintolaissa kuuluu toimivallan siirtäminen Ahvenanmaalle, maakuntapäiviin liittyvät muutokset ja laajemmat kielelliset oikeudet viranomaisissa asioissa. Uuden itsehallintolain vaikutukset eivät tule näkymään ahvenanmaalaisten elämässä lyhyellä aikavälillä, mutta pidemmän aikavälin tarkastelussa ahvenanmaalaisten demokraattinen vaikutusvalta tulee kasvamaan. Toimivallan siirtyessä valtakunnalta Ahvenanmaalle, on syytä huomioida hallinnollisten tehtävien lisääntyminen sekä kustannusvastuu Ahvenanmaan budjettia suunniteltaessa.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	7
1.1	Tavoite ja tutkimuskysymykset	7
1.2	Tutkimuksen aineisto	7
1.3	Tutkimuksen runko	8
1.4	Aiheen valinta ja rajaus.....	8
2	AHVENANMAA	9
2.1	Ahvenanmaan itsehallinnon historia.....	9
2.2	Nykyinen lainsäädäntövalta	10
2.3	Ahvenanmaan itsehallintolaki.....	11
3	AHVENANMAA-KOMITEA 2013	12
3.1	Komitean tehtävät	13
3.2	Komitean jäsenet.....	13
4	AHVENANMAA-KOMITEAN LOPPUMIETINTÖ	14
4.1	Nimiin ja nimityksiin liittyvät ehdotukset	14
4.2	Toimivallan siirtämisen yksinkertaistaminen	15
4.3	Maakuntapäiviin liittyvät ehdotukset.....	16
4.4	Ahvenanmaa-asoiden valtuuskuntaan liittyvät ehdotukset.....	17
4.5	Korkeimpaan oikeuteen ja maaherraan liittyvät ehdotukset.....	17
4.6	Ahvenanmaan hallituksen ja valtioneuvoston yhteistyö	18
4.7	Lainsäädäntövalvontaan liittyvät ehdotukset.....	18
4.8	Tuomiovaltaan liittyvät ehdotukset.....	19
4.9	Kielisäännöksiin liittyvät ehdotukset.....	20
5	UUDISTUKSEN VAIKUTUKSET JA VOIMAANTULO	21
5.1	Uudistuksen vaikutukset valtiolle ja itsehallintoviranomaiselle.....	21
5.2	Uudistuksen vaikutukset ahvenanmaalaisille	22
5.3	Uudistuksen voimaantulo.....	23
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	24

6.1	Millainen on Ahvenanmaata koskeva lainsäädäntö?	24
6.2	Mitä keskeisiä muutoksia Ahvenanmaa-komitean loppumietintö sisältää koskien uutta itsehallintolakia?	24
6.3	Miten lainsäädännön muutokset näkyvät Ahvenanmaalla ja valtakunnassa?	26
6.4	Jatkotutkimusehdotukset.....	27
6.5	Pohdinta	27
6.6	Oma arviointi	28
7	LÄHTEET	29

LIITTEET

LIITELUETTELO

LIITE 1. Kaavio Ahvenanmaan hallinnosta

LIITE 2. Termistö

1 JOHDANTO

Ahvenanmaa on Suomen ainoa maakunta, jolla on oma itsehallinto-oikeus. Itsehallintolaki määrittelee lainkäytön raamit Ahvenanmaalla. Itsehallintolain mukaan Ahvenanmaa saa päättää itse sisäisistä asioistaan ja ulkoisissa asioissa noudatetaan Suomen valtion lakia. Monikaan valtakunnassa asuva ei välttämättä tiedä, kuinka olennainen osa itsehallinto on Ahvenanmaata ja kuinka itsehallinto määrittelee ahvenanmaalaisten arkielämää ja vaikutusvaltaa. Tämän vuoksi on tärkeää, että itsehallintolaki on ajantasainen ja toimiva kokonaisuus.

Ensimmäinen Ahvenanmaan itsehallintolaki säädettiin vuonna 1920, jonka jälkeen itsehallintolaki on uudistettu kaksi kertaa vuosina 1951 ja 1991. Parlamentaarinen Ahvenanmaa-komitea on suunnitellut uuden itsehallintolain säätämistä. Uutta itsehallintolakia tarvitaan selkeyttämään ja nykyaikaistamaan edellistä itsehallintolakia. (Lainkirjoittajan opas 2018.)

1.1 Tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selventää, mitä uusi suunnitteilla oleva itsehallintolaki sisältää ja miten se tulee muuttamaan Ahvenanmaan nykyistä itsehallintolakia. Lisäksi opinnäytetyössä tutkitaan, kuinka uuden itsehallintolain muutokset tulevat näkymään ahvenanmaalaisten elämässä. Tutkimuskysymyksinä toimivat

1. Millainen on Ahvenanmaata koskeva lainsäädäntö?
2. Mitä keskeisiä muutoksia Ahvenanmaa-komitean loppumietintö sisältää, koskien uutta itsehallintolakia?
3. Miten lainsäädännön muutokset tulevat näkymään Ahvenanmaalla ja valtakunnassa?

1.2 Tutkimuksen aineisto

Opinnäytetyössä tutkimusmenetelmänä toimii lainopillinen kirjoituspöytä tutkimus. Lainopilliset, eli oikeusdogmaattiset tutkimukset perustuvat voimassa olevien oikeuslähteiden varaan. Lainopin keskeisin tutkimusongelma on selvittää

mikä voimassa olevan oikeuden sisältö kulloinkin käsiteltävässä tutkimusongelmassa on. (Husa, Mutanen & Pohjolainen 2008, 20.)

Suurimpana tutkimuksen aineistona tullaan käyttämään Parlamentaarisen Ahvenanmaa-komitean 2013 loppumietintöä vuodelta 2017. Viittauksia tullaan tekemään paljon muihin lainsäädäntöihin, jotka liittyvät itsehallintolakiin.

1.3 Tutkimuksen runko

Tutkimuksen toisessa luvussa käsitellään Ahvenanmaata, sen itsehallinnollista historiaa, nykyistä lainsäädäntövaltaa ja Ahvenanmaan itsehallintolakia. Kolmannessa luvussa tarkastellaan Ahvenanmaa-komitean toimintaa ja jäsenistöä. Neljännessä luvussa käydään läpi Ahvenanmaa-komitean loppumietintöä ja keskeisiä ehdotuksia uudesta itsehallintolaista. Viidennessä luvussa käsitellään uuden itsehallintolain vaikutuksia ja voimaantuloa. Kuudennessa ja samalla viimeisessä luvussa tarkastellaan tutkimuksen johtopäätöksiä, jatkotutkimusehdotuksia ja pohdintoja.

1.4 Aiheen valinta ja raja

Opinnäytetyön aihe valikoitui oman kiinnostuksen mukaan. Aiheesta on tehty hyvin vähän tutkimuksia aiemmin, joten tämä oli sopiva valinta. Aihe on myös ajankohtainen, koska Ahvenanmaan uusi itsehallintolaki on tarkoitus esittää eduskunnassa syksyllä 2018 ja uuden lain on tarkoitus tulla voimaan vuonna 2022 ja samana vuonna Ahvenanmaan itsehallinto täyttää 100 vuotta.

Tutkimuksen aihe on rajattu koskemaan keskeisimpiä muutoksia, jota Ahvenanmaan uusi itsehallintolaki sisältää. Kansainväliset asiat, EU-asiat ja taloutta koskevat muutokset ovat rajattu pois. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole kuitenkaan kirjoittaa komitean loppumietintöä uusiksi, vaan tuoda esille keskeisimpiä muutoksia. Myös tutkimuksen pituuden kannalta oli oleellista rajata joitain osa-alueita pois.

2 AHVENANMAA

Ahvenanmaa on yksi Suomen maakunnista. Maakunta koostuu yli 6000 saaresta ja sen virallisena kielenä toimii ruotsi. Ahvenanmaalla asuu noin 29 000 asukasta ja heistä kolmasosa asuu maakunnan pääkaupungissa Maarianhaminassa. Ahvenanmaalla on oma lippu ja kansallispäivä. Valuuttana Ahvenanmaalla toimii Suomen lailla euro. Vahvasti ruotsalaisen kulttuurin omaava Ahvenanmaa on ollut itsehallinnollinen alue pian jo 100 vuotta. Ahvenanmaan eroaa muista Suomen maakunnista itsehallintonsa, demilitarisointinsa ja neutralisointinsa vuoksi. (Tietoa Pohjoismaista 2018.)

Ahvenanmaan erityinen asema on Suomessa ainoa laatuaan mutta, samankaltaisia autonomiajärjestelmiä löytyy ympäri maailman. Maailmassa on käytössä n. 60-70 erityyppistä itsehallintojärjestelmää. Näistä alueista esimerkkinä Tanskalle kuuluvat Färsaaret ja Grönlanti jotka ovat hyvin samantyyppisiä itsehallintoalueita kuin Ahvenanmaa. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 299.)

Tässä luvussa käsitellään Ahvenanmaan historiaa, lainsäädäntöä ja itsehallintolakeja.

2.1 Ahvenanmaan itsehallinnon historia

Alkujaan Ahvenanmaan asema nousi esille Suomen itsenäistyttyä 1917, tuolloin Ahvenanmaan kuntien edustajat vaativat Ahvenanmaan liittämistä takaisin Ruotsille. Suomi ei kuitenkaan halunnut luopua Ahvenanmaasta, vaan yritti ratkaista ongelmaa säätämällä itsehallintolain vuonna 1920. Ahvenanmaa kieltäytyi kuitenkin noudattamasta tätä itsehallintolakia. Suomen ja Ruotsin välille syntyi pian tämän jälkeen konflikti Ahvenanmaan asemaan liittyen, jota ratkaisemaan kutsuttiin Yhdistyneitä kansakuntia edeltänyt Kansainliitto. Kansainliitto velvoitti vuonna 1921 Suomen turvaamaan Ahvenanmaan maakunnan asukkaille mm. ruotsin kielen ja itsehallintojärjestelmän. Samalla Ahvenanmaan demilitarisointi vahvistettiin ja Ahvenanmaa neutralisoitiin. Tämä tarkoittaa sitä, että Ahvenanmaalla ei ole tuon jälkeen saanut olla sotilaallista läsnäoloa, eikä Ahvenanmaata saa linnoittaa. Ahvenanmaa on myös pidettävä mahdollisien sodan uhkien aikana konfliktien ul-

kopuolella. Tätä sopimusta jonka Kansainliiton avustuksella tehtiin vuonna 1921 kutsutaan Ahvenanmaa-sopimukseksi. (Ulkoministeriö 2018.) (Tieteen termipankki 2018.)

2.2 Nykyinen lainsäädäntövalta

Korkeinta päätäntävaltaa Ahvenanmaalla käyttää (Liite 1) maakuntapäivät. Maakuntavaalit järjestetään Ahvenanmaalla joka neljäs vuosi, jolloin valitaan 30 edustajaa maakunnalle. Maakuntapäivät valitsevat maakunnalleen maaneuvoksen, joka johtaa maakuntapäiviä. Maakuntapäivät käyttävät lainsäädäntövaltaansa Ahvenanmaan sisäisiin asioihin mm. opetustoimeen, kulttuuri-, terveyden- ja sairaanhoitoon, sekä kunnallishallintoon ja poliisilaitokseen. Niihin asioihin, joihin Ahvenanmaalla ei ole lainsäädäntövaltaa sovelletaan Suomen valtion lakia. Tällaisia asioita ovat ulkoasiat, tulli, valtionverotus, tuomioistuinjärjestelmä ja siviili- ja rikosoikeudelliset osa-alueet. Ahvenanmaalta valitaan yksi edustaja Suomen eduskuntaan. Edustajan tehtävänä on ajaa koko Ahvenanmaan alueen asioita valtiopäivillä. (Ulkoministeriö 2018.) (Eduskunta 2018.)

2.3 Ahvenanmaan itsehallintolaki

Ahvenanmaan itsehallintolaki sisältää säädökset muun muassa maakunnan alueesta ja elimistä. Itsehallintolaissa määritellään toimivallan jako maakunnan ja valtakunnan välillä. Lisäksi itsehallintolaissa määritellään Ahvenanmaan valtuuskunta ja kotiseutuoikeus. Itsehallintolaissa on myös säännös, jonka mukaan Ahvenanmaan ainoa virallinen kieli on ruotsi. (Tieteen termipankki 2018.)

Ahvenanmaan ensimmäistä itsehallintolakia vuodelta 1920 on päivitetty useampaan otteeseen. Vuoden 1920 itsehallintolaki tehtiin kiireessä, joten sen uudistaminen aloitettiin jo 1930-luvulla. Uudistushankkeet katkesivat kuitenkin sotaan, joten itsehallintolaki uudistettiin vasta vuonna 1951. Yhteiskunnan kehitys 60 -ja 70 luvuilla oli nopeaa, joten uutta itsehallintolakia alettiin jälleen suunnittelemaan. Monien vaiheitten jälkeen, eduskunnan ja Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksyttyä itsehallintolain hyväksyttiin se vuonna 1991. Tämä vuoden 1991 itsehallintolaki on edelleen voimassa. (Eriksson, Johansson & Sundback 2007, 47-48.)

3 AHVENANMAA-KOMITEA 2013

Valtioneuvosto asetti vuonna 2013 parlamentaarisesti kokoonpannun komitean, jonka tarkoituksena oli laatia ehdotus Ahvenanmaan itsehallintojärjestelmän uudistamiseksi. Komitean tuli valmistella välimietintö vuoden 2014 loppuun mennessä ja hallituksen esityksen muotoon laadittu loppumietintö tuli olla valmiina huhtikuun 2017 loppuun mennessä. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 12.)

Komitea valitsi nimekseen Ahvenanmaa-komitea 2013. Komitean ensimmäinen kokous pidettiin marraskuussa 2013, tämän jälkeen komitea kokoontui 15 kertaa ennen välimietintönsä jättämistä vuonna 2015. Välimietinnön jättämisen jälkeen komitea kokoontui 22 kertaa ennen loppumietintönsä jättämistä toukokuussa 2017. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 13.)

Kielilaki 423/2003 määritteli komitean työkieleksi ruotsin.

Kielilaki 31§ Säädösehdotukset ja mietinnöt ” Jos asianomaisen ministeriön harkinnan mukaan mietinnöllä on huomattava merkitys maan ruotsinkieliselle väestölle, se on julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi. Samoin säädösehdotus tai mietintö, joka koskee yksinomaan Ahvenanmaan maakuntaa tai jolla on erityisen suuri merkitys maakunnalle, on julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi.” (Kielilaki 423/2003)

Komitean kokouksissa oli kuitenkin tulkkausta ja kokouksien aineisto oli loppumietinnön valmisteluvaiheessa pääosin saatavilla myös suomeksi. Loppumietintö julkaistiin sekä ruotsin että suomen kielellä. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 13.)

3.1 Komitean tehtävät

Komitean tehtäviin kuului ehdottaa itsehallintojärjestelmän ja itsehallintolain uudistuksia sekä valmistella ehdotus uudesta nykyaikaisemmasta itsehallintolaista. Komitean tuli ehdottaa toimenpiteitä, kuinka taloudellista itsehallintoa voitaisiin kehittää. Komitean tuli miettiä maakunnan ja valtakunnan toimivallanjakoja ja ehdottaa muutoksia sellaisissa käytännöissä, joista oli aiheutunut vain tulkinta ongelmia. Komitean tuli lisäksi myös miettiä, voitaisiinko Suomen kansallisuutta koskevasta vaatimuksesta kotiseutuoikeuden saamiseen ja eräisiin virkoihin nimitämisen edellytyksenä luopua. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 12.)

3.2 Komitean jäsenet

Komiteaan valittiin edustajia kaikista eduskuntaryhmistä ja kaikista Ahvenanmaan puolueista. Puheenjohtajaksi komitealle valittiin presidentti Tarja Halonen. Varapuheenjohtajiksi valittiin eduskuntaneuvos ja varatuomari Gunnar Jansson sekä ulkopoliittisen instituutin johtaja Teija Tiilikainen. Sihteereinä toimivat lainsäädäntöneuvos Janina Groop-Bondestam, lainvalmistelija Marine Holm-Johansson, lainsäädäntöjohtaja Lars Karlsson ja oikeustieteen lisensiaatti Sten Palmgren. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 12-13.)

Komitean jäseniksi valittiin: Viveka Eriksson, Mia Haglund, Anna-Maja Henriksen, Christer Jansson, Harry Jansson, Roger Hansson, Axel Jonsson, Heli Järvinen, Jouko Jääskeläinen, Ilkka Kantola, Markus Lohi, Leena Meri, Kimmo Sasi ja Barbro Sundback. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 12.)

Komiteassa on aikaisemmin vaikuttaneita, myöhemmin oikeusministeriön päätöksellä korvattuja jäseniä olivat Marjo Anttoora, Satu Haapanen, Pekka Haavisto, Johannes Koskinen, Danne Sundman, Maria Tolppanen ja Ulla-Maj Wideroos. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 12.)

4 AHVENANMAA-KOMITEAN LOPPUMIETINTÖ

Ahvenanmaa-komitean loppumietintö luovutettiin ministeri Anne Bernerille 16.6.2017. Komitean tarkoituksena oli alun perin täydentää Ahvenanmaan itsehallintolakia, mutta tästä ajatuksesta luovuttiin työn loppuvaiheessa. Katsottiin, että selkeämpi vaihtoehto olisi tehdä kokonaan uusi itsehallintolaki. Periaatteena oli nykyaikaistaa ja joustavoittaa lainsäädäntöä niin, ettei se aseta esteitä itsehallinnon dynaamiselle kehittämiselle. Itsehallintolaki on muotoilu vastaamaan vuoden 2000 perustuslakia ja tämän vuoksi lakiehdotuksen rakenne poikkeaa edellisistä itsehallintolaesta. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 345-346.)

Tässä luvussa käsitellään mietinnön sisältöä ja ehdotuksia uudesta itsehallintolaisista.

4.1 Nimiin ja nimityksiin liittyvät ehdotukset

Komitea ehdottaa ”Ahvenanmaan maakunta” nimityksestä luopumista. Tämä korvattaisiin yksinkertaisesti pelkällä ”Ahvenanmaa” nimityksellä. ”Maakuntalaki” tunnettaisiin jatkossa nimellä ”maakuntapäivälaki” ja ”maakunnan hallitus” olisi ”Ahvenanmaan hallitus”. Lisäksi nimityksellä ”itsehallintoviranomaiset” tarkoitettaisiin Ahvenanmaan hallitusta ja sen alla toimivia viranomaisia. Tämä selkeyttäisi maakuntajakoa, koska suunnitteilla oleva maakuntauudistus ei koske Ahvenanmaata. ”Ahvenanmaan valtuuskunta” ehdotetaan muutettavaksi ”Ahvenanmaa-asioiden valtuuskunnaksi” uudesta nimestä tulisi selkeämmin esille, ettei kyseessä ole ahvenanmaalaisista koostuva valtuuskunta, vaan elin, jossa on jäseniä niin Ahvenanmaalta kuin myös valtakunnasta. Itsehallinnon ruotsinkielinen nimi ”Självstyrelselag för Åland” ehdotetaan muutettavaksi ”Ålands självstyrelselag” tällöin nimi vastaisi enemmän perustuslain ruotsinkielistä nimeä ”Finlands grundlag”. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 346, 352, 372.)

4.2 Toimivallan siirtämisen yksinkertaistaminen

Itsehallinnon uudistamisessa tärkeäksi on katsottu selkeyttää eduskunnan ja maakuntapäivien välisen toimivaltajaon muutoksia, jotka tulevat ajankohtaisiksi yhteiskunnan kehityksen myötä. Komitea ei ehdota mitään merkittävää muutosta nykyiseen maakuntapäivien ja eduskunnan toimintavaltaan, vaan lakiehdotuksessa ehdotetaan lueteltaviksi kaikki toimivallan alat, jotka kuluvat osittain maakuntapäivien ja osittain eduskunnan lainsäädäntövaltaan. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 346.)

Nykyisin eduskunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvat Ahvenanmaan toimivallan alat ehdotetaan luettavaksi itsehallintolaissa seuraavalla tavalla.

”Lakiehdotuksen 26 §:ssä luetellaan valtion keskeiset toimivallan alat, ns. ydinalueet, joissa lainsäädäntövalta voidaan siirtää maakuntapäiville ainoastaan muuttamalla itsehallintolakia, mikä tapahtuu perustuslain säätämisyjärjestyksessä ja maakuntapäivien suostumuksella. Säännöstä voidaan siten muuttaa noudattaen nykyisen itsehallintolain 69 §:ssä mainittua menettelyä, joka koskee saman lain 27 §:n mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvia toimivallan aloja.

Pykälässä 28 luetellaan ne valtakunnan toimivallan alat, jotka maakuntapäivät voi siirtää itselleen uudistuksen tultua voimaan. Ehdotettu toimivallan siirtämisen tekniikka on uusi. Lakiehdotuksen 29 §:n mukaan on kuitenkin aina välttämätöntä, että Ahvenanmaan viranomaiset keskustelevat ja sopivat valtioneuvoston kanssa siirron hallinnollisista ja taloudellisista seurauksista.

Lain 30 §:ssä on luettelo toimivallan aloista, jotka jäävät eduskunnan lainsäädäntövaltaan ja joiden toimivalta voidaan siirtää maakuntapäiville lailla, joka säädetään tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä ja maakuntapäivien suostumuksella. Vastaava tekniikka sisältyy jo nykyisen itsehallintolain 29 §:ään, mutta se koskee ainoastaan rajallista määrää oikeudenaloja.” (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 346-347.)

Seuraavat toimivallan alat ovat sellaisia, jotka maakuntapäivät voi siirtää itselleen.

- Toimivalta jonka voidaan katsoa olevan vain paikallista kiinnostusta Ahvenanmaalla, eikä niinkään koko maassa.
- Toimivalta jonka osalta saatetaan tarvita paikallista palvelua tai varmistaa palvelun saatavuus ruotsin kielellä.
- Toimivalta asiat joihin maakunnalla on jo nykyisen itsehallinnon kautta lainsäädäntövalta tai asiat jotka koskevat hallintotehtäviä, joista maakunnan viranomaiset vastaavat tällä hetkellä sopimusasetuksen kautta. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 347.)

4.3 Maakuntapäiviin liittyvät ehdotukset

Nykyisen itsehallintolain mukaan presidentillä on oikeus hajottaa maakuntapäivät keskusteltuaan puhemiehen kanssa. Komitea ehdottaa tätä muutettavaksi niin, että presidentillä on oikeus hajottaa maakuntapäivät maaneuvoksen esityksestä ja kuultuaan maakuntapäivien puhemiestä. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 351.)

Komitea ehdottaa, mikäli virkasyyte nostetaan Ahvenanmaan hallituksen jäsentä vastaan, on tätä edellettävä Ahvenanmaan maakuntapäivien päätös nostaa syyte. Ehdotuksessa otetaan huomioon perustuslaissa määritelty syytteen nostaminen valtioneuvoston jäsentä kohtaan. Tällöin syytteen nostaminen perustuisi valtakunnassa kuin myös Ahvenanmaalla samaan järjestelmään. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 351.)

Perustuslaki 1999/731

Perustuslaki 114§ Ministerisyytteen nostaminen ja käsittely ”Syyte valtioneuvoston jäsentä vastaan lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa käsitellään valtakunnanoikeudessa sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.

Syytteen nostamisesta päättää eduskunta saatuaan perustuslakivaliokunnan kannanoton valtioneuvoston jäsenen menettelyn lainvastaisuudesta. Eduskunnan tulee ennen päätöstä syytteen nostamisesta varata valtioneuvoston jäsenelle tilaisuus selityksen antamiseen. Asiaa käsitellessään valiokunnan tulee olla täysilukuinen.” (Perustuslaki 1999/731.)

4.4 Ahvenanmaa-asioiden valtuuskuntaan liittyvät ehdotukset

Komitea ehdottaa, että laissa tulee selkeästi ilmoittaa Ahvenanmaa-asioiden valtuuskunnan tärkeimmäksi tehtäväksi toiminta asiantuntijana kysymyksissä, jotka liittyvät Ahvenanmaahan. Valtuuskunnan tulee ratkaista erimielisyyksiä siitä, kuuluuko hallinnollinen toimenpide valtakunnalle vai maakunnalle. Valtuuskunta tulisi saamaan lisää toimivaltaa ja tehtäviä siinä suhteessa mitä toimivaltaa maakunnalle siirretään. Lisäksi ehdotetaan, että valtuuskunnan kokoonpanoissa on oltava edustettuina itsehallinto-oikeudellinen, valtiosääntöoikeudellinen, eurooppaoikeudellinen ja julkistaloudellinen asiantuntemus. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 352.)

4.5 Korkeimpaan oikeuteen ja maaherraan liittyvät ehdotukset

Komitea ehdottaa, että korkein oikeus voisi ratkaista erimielisyydet liittyen kuuluuko kyseessä oleva hallintotoimenpide valtakunnan vai ahvenanmaalaisen viranomaisen toimivaltaan. Tämä edellyttäisi sitä, että toinen osapuoli valittaa Ahvenanmaa-asioiden valtuuskunnan päätöksestä. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 352.)

Maaherraan liittyviin lakiehdotuksiin sisältyy ehdotus, että maaherran virkaan ei vaadittaisi ylempää korkeakoulututkintoa, vaan alempi korkeakoulututkinto riittäisi. Tätä perustellaan Ahvenanmaa sopimuksella, jossa mainitaan, että maaherran täytyy nauttia väestön luottamusta, jolloin alempi korkeakoulututkinto riittäisi valintaan maaherraksi. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 353.) Tämä poikkeaa virkamieslaista, jossa määritellään virkamiehen kelpoisuusvaatimukset.

Valtion virkamieslaki 1994/750

Valtion virkamieslaki 8§ ” Sen lisäksi, mitä yleisistä kelpoisuusvaatimuksista säädetään, 26 §:n 3 ja 4 kohdassa tarkoitettujen virkojen, lukuun ottamatta valtiosihteeriiä, erityisinä kelpoisuusvaatimuksina ovat ylempi korkeakoulututkinto, tehtävän edellyttämä monipuolinen kokemus, käytännössä osoitettu johtamistaito ja johtamiskokemus.

Yksittäiseen 2 momentissa tarkoitettuun virkaan vaadittavasta tutkinnosta tai muista erityisistä kelpoisuusvaatimuksista voidaan tarvittaessa säätää erikseen asianomaista virastoa koskevassa valtioneuvoston asetuksessa.

Jollei valtion virkaan vaadittavista tutkinnoista ja muista erityisistä kelpoisuusvaatimuksista säädetä laissa, niistä voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella, jos se on asianomaiseen virkaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi perusteltua.” (Valtion virkamieslaki 1994/750)

Maaherran tulee kuitenkin täyttää perustuslaissa määritellyt vaatimukset. Eli maaherralla tulee olla tehtävään vaadittava ”taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto”. Lisäksi maaherran virka-ajaksi ehdotetaan kuutta vuotta, nykyisestä viidestä poiketen. Maaherran virka-ajaksi halutaan sama kuin presidentillä, koska maaherra voi edustaa presidenttiä maakuntapäivillä. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 353.)

4.6 Ahvenanmaan hallituksen ja valtioneuvoston yhteistyö

Ahvenanmaan hallituksen ja valtioneuvoston yhteistyön on toimittava hyvin. Komitea ehdottaakin, että mikäli Ahvenanmaalle suunnitellaan uusia ja merkityksellisiä toimenpiteitä, tulisi viranomaisten ilmoittaa tästä toiselle osapuolelle ja keskusteltava asiasta. Sama vuoropuhelu tulisi käydä myös, jos ahvenanmaalaiset viranomaiset suunnittelisivat valtakunnalle merkityksellisiä toimenpiteitä. Toinen komitean ehdotus koskee Ahvenanmaa-asioiden yhteensovittamista valtioneuvostossa. Tällöin varmistettaisiin poliittisen tason keskustelu asioissa, joilla on esimerkiksi periaatteellista tai suurta merkitystä Ahvenanmaalle, vaikka muodollista käsittelyelintä ei perustettaisikaan. Toisaalta tällaisia asioita tulee harvoin esille. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 353.)

4.7 Lainsäädäntövalvontaan liittyvät ehdotukset

Maakuntapäivälakien lainsäädäntövalvontaan liittyvien ehdotusten perustana on Ahvenanmaa-asioiden valtuuskunnan aseman vahvistaminen tilanteissa, joissa maakuntapäivien hyväksymä lainsäädäntö ei sisällä epäselviä toimivaltakysymyksiä. Lisäksi maakuntapäivälakien voimaantulon halutaan olevan jatkossa nopeampaa. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 353, 354.)

Mikäli Ahvenanmaa-asioiden valtuuskunnan mielestä veto-oikeuden käyttämiselle ole perustetta, voisi se yksimielisesti päätöksellään määrätä, että maakuntalaki tulisi voimaan ilman sen esittelemistä presidentille. Toisaalta presidentti voisi tästä huolimatta määrätä, että hänelle tulee esitellä maakuntapäivien päätös lain hyväksymisestä. Ehdotuksen mukaan oikeusministeriön tulee ilmoittaa Ahvenanmaan hallitukselle, kun Ahvenanmaa-asioiden valtuuskunta tai presidentti on todennut, ettei maakuntapäivälain voimaantulolle ole esteitä. Tai, jos presidentti käyttää veto-oikeuttaan. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 353, 354.)

4.8 Tuomiovaltaan liittyvät ehdotukset

Komitea ehdottaa muutoksia hallintoasioihin liittyviin säännöksiin. Maakunnan hallituksen päätöksistä tulisi valittaa suoraan hallintotuomioistuimeen. Ainoastaan Ahvenanmaan hallituksen istunnoissa tekemistä päätöksistä voisi valittaa suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Tällöin ehdotus vastaa hallintolainkäyttölakia ja siinä annettuja säädöksiä liittyen ministeriöiden ja valtioneuvoston päätöksistä valittamiseen. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 355.)

Hallintolainkäyttölaki 1996/586

Hallintolainkäyttölaki 7§ Valitus valtion hallintoviranomaisen päätöksestä ”Valtioneuvoston alaisen viranomaisen ja ministeriön päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Valtioneuvoston yleisistunnon päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen.”

Komitea ehdottaa myös, että säännöksiä valitusreiteistä tulisi selventää tilanteissa, joissa päätös tehdään sopimusasetuksen nojalla. Tällaisista päätöksistä tulisi valittaa siihen tuomioistuimeen, joka tavallisesti on kyseisen viranomaisen päätösten valitusinstanssina. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 355.)

Ehdotukseen kuuluu myös oikeus käyttää tuomioistuimissa muita kieliä, kuin ruotsia. Tämä vastaa oikeutta käyttää suomea tuomioistuimessa Ahvenanmaalla, samalla tavalla kuin oikeutta käyttää ruotsia valtakunnassa yksikielisessä suomenkielisessä tuomioistuimessa. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 355.)

4.9 Kielisäännöksiin liittyvät ehdotukset

Säännöksiin Ahvenanmaan kielellisestä asemasta, viranomaisten kielestä ja yksilön kielellisistä oikeuksista on tehty monia selvennyksiä, mutta pääosin ne ovat yhdenmukaisia voimassaolevan itsehallintolain kanssa. Uutta ehdotuksessa on yksilön oikeus asioida ymmärtämällään kielellä Ahvenanmaan itsehallintoviranomaisten ja Ahvenanmaan kuntien viranomaisten kanssa. Lisäksi yksilöllä olisi oikeus saada tulkkaus -ja käännösapua asioissa, jotka koskevat pakkokeinoja tai muuta puuttumista henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Tämä vastaisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen vaatimuksia.

Euroopan ihmisoikeussopimus

Euroopan ihmisoikeussopimus. 6 artikla. Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

- ”oikeus saada viipymättä yksityiskohtainen tieto häneen kohdistettujen syytteiden sisällöstä ja perusteista hänen ymmärtämällään kielellä
- oikeus saada maksutta tulkin apua, jos hän ei ymmärrä tai puhu tuomioistuimessa käytettyä kieltä.” (Euroopan ihmisoikeussopimus.)

Esityksessä ehdotetaan myös, että Ahvenanmaalla sovellettavien yleissitovien työehtosopimusten tulee olla saatavilla ruotsiksi ja valtion palveluita tuottavien yhtiöiden on annettava palvelua ruotsin kielellä. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 356.)

5 UUDISTUKSEN VAIKUTUKSET JA VOIMAANTULO

Uuden itsehallintolain tuomat muutokset tulevat vaikuttamaan niin viranomaisten kuin myös ahvenanmaalaisten elämään.

Tässä luvussa käsitellään uudistuksen vaikutuksia ja voimaantumia.

5.1 Uudistuksen vaikutukset valtiolle ja itsehallintoviranomaiselle

Kun lainsäädäntövaltaa siirretään valtiolta maakunnalle, on huomioitava, että hallinnolliset tehtävät ja kustannusvastuu siirtyvät myös maakunnalle. Ennen toimivallan alojen siirtoa on valtioneuvoston ja Ahvenanmaan hallituksen arvioitava hallintoon ja talouteen liittyvät seuraukset. Tällä tavalla saadaan selvyys esimerkiksi siihen, kuinka paljon toimivallan siirto aiheuttaa vaikutuksia Ahvenanmaan ja valtion talousarvioihin. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 359.)

Mahdollista on, että valtioneuvostossa voidaan tarvita lisäresursseja toimivallan siirtoaloitteiden käsittelyyn. Resurssien tarvetta on kuitenkin vaikea arvioida etukäteen, koska ei tiedetä millä aikataululla itsehallintoviranomaiset tulevat aloitteita tekemään. Myös Ahvenanmaalla voidaan tarvita lisäresursseja uusien hallinto-tehtävien hoitoa varten, mutta tätäkään tarvetta on mahdotonta arvioida etukäteen. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 359.)

Kun Ahvenanmaan hallituksen aloitteet toimivallan siirrosta saapuvat valtioneuvostoon, tulee valtioneuvoston käsitellä aloitteet ruotsiksi ja hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 360.)

Valtioneuvosto ja Ahvenanmaan hallitus voivat sopia toimivallan siirtämisen yhteydessä tai myöhemmin, hoitaako valtion viranomainen ne hallintotehtävät tai osan niistä, jotka kuuluisivat siirron yhteydessä itsehallintoviranomaiselle. Ahvenanmaan hallituksen ja valtioneuvoston tulee myös sopia, tehdäänkö hallinnon siirto korvausta vastaan vai ei. Nämä asiat sovitaan sen jälkeen, kun lainsäädäntötoimivallan muutoksesta on hyväksytty tasavallan presidentin myöntämällä sopimusasetuksella. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 360.)

5.2 Uudistuksen vaikutukset ahvenanmaalaisille

Uuden itsehallintolain voimaantulo ei saa aikaan ahvenanmaalaisille välittömiä tai selviä muutoksia lyhyellä aikavälillä, koska suurimpia muutoksia ovat edelliseen itsehallintolakiin verrattuna uuden järjestelmän perustaminen toimivallan siirtämistä ja luettelointia varten. Uuden järjestelmän tullessa voimaan, se mahdollistaa ahvenanmaalaisille joustavimmat muutokset toimivallanjakoon tulevaisuudessa. Ennen tällaisia muutoksia tehdään poliittisia päätöksiä, joihin äänioikeutetuilla ahvenanmaalaisilla on oikeus vaikuttaa epäsuorasti osallistumalla maakuntapäivävaaleihin. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 362.)

Demokraattista vaikutusvaltaa lisäävät seuraavat seikat

- Lainsäädäntövallan siirtäminen eduskunnalta maakuntapäiville lisää äänioikeutettujen demokraattista vaikutusvaltaa huomattavasti. (Eduskunnassa ahvenanmaalaisia edustaa vain yksi edustaja, kun taas maakuntapäivillä ahvenanmaalaisilla on 30 edustajaa.)
- Kun lainsäädäntövaltaa siirretään Ahvenanmaalle lähelle heitä, joita päätöksenteko koskee, vahvistuu tällöin myös vaikutusvalta.
- Ahvenanmaalaisten äänioikeutettujen on helpompi seurata poliittista keskustelua läheisyyden ja kielen vuoksi. Tällöin ahvenanmaalaisten edellytykset seurata ja vaikuttaa omaan yhteiskuntakehitykseensä paranevat. (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 362.)

5.3 Uudistuksen voimaantulo

Ahvenanmaan uuden itsehallintolain säätäminen tulee tapahtumaan perustuslain-säätämisyjärjestyksessä.

Suomen perustuslaki 1999/731

Suomen perustuslaki 73§ Perustuslain säätämisyjärjestys ” Ehdotus perustuslain säätämisestä, muuttamisesta tai kumoamisesta taikka perustuslakiin tehtävästä rajatusta poikkeuksesta on toisessa käsittelyssä äänen enemmistöllä hyväksyttävä lepäämään ensimmäisiin eduskuntavaalien jälkeisiin valtiopäiviin. Ehdotus on tuolloin valiokunnan annettua siitä mietintönsä hyväksyttävä asiasisällöltään muuttamattomana täysistunnossa yhden käsittelyn asiana päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä.”

Tavoitteena on, että hallituksen esitys annetaan eduskunnalle syksyllä 2018 ja kun eduskunta on hyväksynyt lain, jätetään se lepäämään vuoden 2019 uuden eduskunnan hyväksyttäväksi. Lakiehdotuksen ehdotetaan astuvan voimaan 1.1.2022. (Eduskunta 2018.) (Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen 2017, 461.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Ahvenanmaan itsehallinnollinen asema on Suomessa erityislaatuinen ja ensimmäisestä itsehallintolain määrittämisestä on pian tullut kuluneeksi sata vuotta. Ahvenanmaan itsehallintolakia on päivitetty useampaan otteeseen, mutta kokonaisuvaltainen itsehallintolain uudistaminen käynnistettiin Ahvenanmaa komitean toimesta vasta vuonna 2013. Lopullinen komitean mietintö, joka sisälsi ehdotukset kokonaan uudesta itsehallintolaista, valmistui vuonna 2017.

Tässä luvussa käsitellään vastaukset tutkimuskysymyksiin, jatkotutkimusehdotukset, pohdinta ja oma arviointi.

6.1 Millainen on Ahvenanmaata koskeva lainsäädäntö?

Ahvenanmaalla on itsehallinnollinen asema, jolloin se käyttää itsenäistä lainsäädäntövaltaa sisäisiin asioihinsa. Lainsäädäntövaltaa Ahvenanmaalla käyttää maakuntapäivät, joihin edustajat valitaan neljän vuoden välein maakuntavaaleilla. 30 valitun edustajan lainsäädäntövaltaan kuuluu muun muassa opetus-, kulttuuri- ja kunnallishallinnolliset asiat. Sellaiset asiat, joihin maakuntapäivillä ei ole oikeutta käyttää lainsäädäntövaltaa sovelletaan Suomen valtion lakia. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi ulkoiset asiat ja tuomioistuinjärjestelmä.

6.2 Mitä keskeisiä muutoksia Ahvenanmaa-komitean loppumietintö sisältää koskien uutta itsehallintolakia?

Keskeisimmät muutosehdotukset uuteen itsehallintolakiin on esitetty tutkimuksen luvussa 4. Ahvenanmaa-komitean loppumietintö. Ehdotuksista voidaan todeta, että toimivallan siirtäminen valtakunnalta maakunnalle on yksi merkityksellisimmistä muutoksista. Toimivallan siirtämien vaatii aina hallinnollisia toimenpiteitä ja lisäresurssien tarve uusien työtehtävien hoitoon on mahdollinen.

Myös nimiin ja nimityksiin liittyvät ehdotukset ovat tärkeitä, koska niitten avulla pyritään selkeyttämään nimien ymmärrettävyyttä. Nimiin liittyvissä muutoksissa haluttiin päästä eroon monista ”maakunta” nimikkeistä, jotta tulevaisuudessa Ah-

venanmaata ei sotkettaisi Suomen muihin maakuntiin. Epäselvyyksiltä halutaan välttyä, koska suunnitteilla oleva maakuntaudistus ei koske Ahvenanmaata.

Maakuntapäiviin liittyviin ehdotuksiin kuului muun muassa presidentin oikeus hajottaa maakuntapäivät maaneuvoksen esityksestä ja kuultuaan maakuntapäivien puhemiestä. Nykyisin presidentillä on oikeus hajottaa maakuntapäivät keskusteltuaan pelkästään puhemiehen kanssa. Lisäksi virkasyytteen nostaminen Ahvenanmaan hallituksen jäsentä vastaan haluttiin vastaamaan perustuslaissa määritellyä syytteen nostamista valtioneuvoston jäsentä kohtaan. Kun syytteen nostaminen perustuu samaan järjestelmään niin Ahvenanmaalla kuin valtakunnassakin, yksinkertaistuvat monet toimenpiteet.

Ahvenanmaan maaherran virkaan liittyvät ehdotukset ovat myös merkityksellisiä. Maaherran virkaan ei enää vaadittaisi ylempää korkeakoulututkintoa vaan alempi korkeakoulututkinto riittäisi. Tämä poikkeaisi virkamieslaista, jossa määritellään kelpoisuusvaatimukset virkamiehelle. Maaherran tulisi kuitenkin täyttää perustuslaissa määritellyt vaatimukset eli tehtävään vaadittavat ”taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto”. Maaherran virka-aika ehdotetaan myös muutettavaksi nykyisestä viidestä vuodesta kuuteen vuoteen. Vaikka muutoksia maaherraa koskien on useampi, pidetään sitä tärkeänä, että Ahvenanmaa sopimuksessa mainittu vaatimus, jonka mukaan, maaherran tulee nauttia väestön luottamusta, menee ylemmän korkeakoulututkinnon vaatimuksen edelle.

Ahvenanmaan hallituksen ja valtioneuvoston välisen yhteistyön on toimittava hyvin. Ehdotuksiin kuuluikin ehdotus viranomaisten välisestä vuoropuhelusta, mikäli toinen osapuoli suunnittelee toiselle merkittäviä toimenpiteitä. Esimerkiksi valtion suunnitellessa Ahvenanmaalle oleellisia toimenpiteitä tulisi ennen tätä valtioneuvoston ilmoittaa asiasta Ahvenanmaan hallitukselle ja heidän olisi keskenään keskusteltava asiasta.

Tuomiovaltaan liittyvät muutokset keskittyvät lain yhtenäistämiseen hallintalainkäyttölain mukaan. Tämä tarkoittaa sitä, että maakunnan hallituksen päätöksistä tulisi valittaa suoraan hallintotuomioistuimeen ja Ahvenanmaan hallituksen istunnoissa tekemistä päätöksistä tulisi valittaa suoraan korkeimpaan hallinto-

oikeuteen. Lisäksi ehdotetaan, että tuomioistuimessa olisi oikeus käyttää muita kieliä kuin ruotsia. Tämä vastaisi valtakunnassa oikeutta käyttää ruotsia tuomioistuimessa, joka sijaitsee yksikielisessä suomenkielisessä kunnassa.

Kielisäännöksiin liittyviin ehdotuksiin kuuluu oikeus asioida ymmärtämällään kielellä Ahvenanmaan viranomaisissa. Lisäksi ehdotetaan oikeutta saada tulkkaus- ja käännöspalvelua pakkokeino asioihin ja sellaisiin asioihin, jotka liittyvät puutumiseen henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen.

6.3 Miten lainsäädännön muutokset näkyvät Ahvenanmaalla ja valtakunnassa?

Uuden itsehallinnon tuomat muutokset Ahvenanmaahan ja valtakuntaan käsiteltiin luvussa 5 uudistuksen vaikutukset ja voimaantulo. Osiossa käsitellyistä muutoksista voidaan todeta, että suurimmat muutokset näkyvät toimivallan siirtämisen yhteydessä ja liittyvät hallinnollisiin tehtäviin ja kustannuksiin jotka toimivallan siirtyessä vaihtuvat Ahvenanmaalle. Hallinnollisia tehtäviä voi tulla lisää hoidettavaksi ja tähän tulee varautua. Kustannusvastuu siirtyy myös toimivallan siirron mukana ja tämä täytyy huomioida Ahvenanmaalla budjettia suunnitellessa.

Resurssien mahdollinen lisätarve tulee myös huomioida valtioneuvostossa. Jos Ahvenanmaan hallitus tekee toimivallan siirtoaloitteita nopealla tai tiheällä aikavälillä, voidaan hakemusten käsittelyyn tarvita lisäresursseja, jotta hakemukset saadaan käsiteltyä aikataulun mukaan.

Uuden itsehallintolain vaikutukset eivät tule näkymään ahvenanmaalaisien elämässä lyhyellä aikavälillä. Pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna ahvenanmaalaisien demokraattinen vaikutusvalta tulee lisääntymään. Ahvenanmaalaisien on tulevaisuudessa helpompi seurata heitä koskevaa poliittista keskustelua läheisyyden ja kielen vuoksi. Tämä parantaa ahvenanmaalaisien edellytyksiä seurata ja vaikuttaa omaan yhteiskuntakehitykseensä.

6.4 Jatkotutkimusehdotukset

Seuraavia aiheita tuli mieleeni miettiessäni jatkotutkimusehdotuksia. Ahvenanmaan asemaa ja itsehallintojärjestelmää voisi verrata muihin itsehallinnollisiin alueisiin ja heidän järjestelmiinsä, esimerkiksi Färsaaret ja Grönlanti (Tanska) tai Etelä-Tiroli (Italia) ja näin vertailla, mikä olisi kaikista optimaalisin itsehallintojärjestelmä. Myös tutkimus itsehallinnon kehityksestä laajemmin, esimerkiksi pelkästään Ahvenanmaan itsehallintolain satavuotinen kehitys tai Euroopan itsehallinnollisten järjestelmien kehityksen tutkiminen voisi olla kiinnostavaa.

6.5 Pohdinta

Tutkimusta tehdessäni ja aineistoja lukiessani oma tietoisuuteni Ahvenanmaasta kasvoi hyvin paljon, mikä oli kyllä odotettavissakin. Itseni yllätti se, kuinka vanhanaikaisella tasolla osa Ahvenanmaan itsehallintolaista on. Ensimmäisestä Ahvenanmaan itsehallintolain säätämisestä on pian kulunut sata vuotta ja itsehallintolakia on tämän jälkeen vain ”korjailtu”, joten mielestäni nyt oli viimeistään oikea aika uudistaa koko itsehallintolaki ajantasaiseksi. Esimerkiksi uudessa itsehallintolaissa oleva oikeus käyttää ymmärtämäänsä kieltä asioidessaan Ahvenanmaan viranomaisissa tai tuomioistuimissa, on mielestäni hyvä uudistus, koska se yhdenmukaistaa lainsäädäntöä valtion kanssa. Koska Suomessa on oikeus asioida tuomioistuimissa esimerkiksi ruotsin kielellä yksikielisessä suomenkielisessä kunnassa.

Ahvenanmaa-komitean loppumietintö oli todella kattava ja sen lukeminen vaati asiaan perehtymistä. Alkuperäinen mietintö oli kirjoitettu ruotsiksi ja sen jälkeen käännetty suomeksi, tämä aiheutti sen, että joitain kohtia oli haastava lukea/tulkita. Mietintö oli mielestäni onnistunut ja siihen varmasti vaikutti komitean jäsenistön asemat niin valtakunnassa kuin Ahvenanmaallakin. Tällöin oltiin saatu laaja näkökulma Ahvenanmaan asioihin. Mietintöön oli myös jätetty eriäviä lausuntoja, mutta niihin ei tässä tutkimuksessa ollut tarkoitus perehtyä.

Ihmetystä herätti loppumietintöön ja lakiehdotuksiin tutustuessa se, että itsehallinnon uudistamisessa tavoitteena oli yhtenäistää ja nykyaikaistaa itsehallintola-

kia, mutta joissain ehdotuksissa nimenomaan poikettiin valtakunnassa voimassa olevista laeista. Esimerkiksi valtion virkamieslakia sivuutettiin maaherran kelpoisuusvaatimuksiin liittyvissä uudistuksissa. Kuitenkin monia lakeja saatiin yhteneväiseksi, esimerkiksi virkasyytteen nostaminen haluttiin perustuvan myös Ahvenanmaalla perustuslakiin ja näin Suomessa sekä Ahvenanmaalla on käytössä syytteen nostamiseen sama järjestelmä.

Mielestäni uudistukset ja koko uusi itsehallintolaki on toivottu ja tähän mennessä hyvin toteutettu. Ahvenanmaa tarvitsee toimiakseen itsehallinnollisena alueena oikeudenmukaisen ja nykyaikaisen itsehallintojärjestelmän ja tähän on mielestäni pystytty vastaamaan uutta itsehallintolakia suunnitellessa.

6.6 Oma arviointi

Opinnäytetyön kirjoittaminen oli monivaiheinen ja opettavainen kokemus. Opinnäytetyön aihepiiriksi valikoitui Ahvenanmaan itsehallinto alkuvuodesta 2018 ja vähän myöhemmin aihe vielä tarkentui koskemaan Ahvenanmaan itsehallintolain uudistamista. Olen tyytyväinen, että pysyin suunnitellussa aikataulussa ja kirjoitin opinnäytetyön kesän 2018 aikana. Haasteellisinta opinnäytetyön tekemisessä oli aineiston etsiminen, koska Ahvenanmaan itsehallinnosta on kirjoitettu hyvin vähän Suomeksi. Onneksi kuitenkin materiaalia löytyi ja työn suurin aineisto (Ahvenanmaa-komitean loppumietintö) oli niin kattava, että siitä sai paljon lähteitä ja materiaalia omaan työhön. Alkuun opinnäytetyön kirjoittaminen oli hitaampaa, koska en ollut aikaisemmin perehtynyt Ahvenanmaan itsehallinnolliseen asemaan sen suuremmin. Pian huomasin kuitenkin, että mitä enemmän syvennyin tutkimukseni aineistoihin, sitä nopeammin ja enemmän sain kirjoitettua tekstiä. Jälkeenpäin voin todeta, että opinnäytetyön tekeminen sujui hyvin ja ilman suurempia ongelmia. Omasta mielestäni opinnäytetyöstäni tuli selkeä ja tiivis katsaus Ahvenanmaan itsehallinnon uudistamiseen.

7 LÄHTEET

63/1999 Euroopan ihmisoikeussopimus. Viitattu 16.8.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>

Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen. Ahvenanmaa-komitean 2013 loppumietintö. 2017:33. Helsinki. Oikeusministeriö. Viitattu 3.7.2018.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80069/OMML_33_201_Aland-Ahvenanmaa.pdf?sequence=1

Eduskunta. 2018. Ahvenanmaan itsehallintolain uudistaminen. Viitattu 23.7.2018.

https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/ahvenanmaan-itsehallintolain-uudistaminen.aspx

Eduskunta. 2018. Kansanedustajat. Viitattu 5.8.2018.

<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/default.aspx>

Eriksson, S., Johansson, L. & Sundback, B. 2007. Rauhan saaret. Maarianhamina. Ålands fredsinstitut - Ahvenanmaan rauhaninstituutti.

Husa, J., Mutanen, A. & Pohjolainen, T. 2008. Kirjoitetaan juridiikkaa. Helsinki. Talentum.

L 11.6.1999/731 Suomen perustuslaki. Viitattu 19.6.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

L 16.8.1991/1144 Ahvenanmaan itsehallintolaki. Viitattu 4.7.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1991/19911144>

L 19.8.1994/750 Valtion virkamieslaki. Viitattu 20.7.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940750>

L 26.7.1996/586 Hallintolainkäyttölaki. Viitattu 31.7.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960586>

L 6.6.2003/423 Kielilaki. Viitattu 8.7.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030423>

Lainkirjoittajan opas. 2018. Ahvenanmaan huomioon ottaminen lainvalmistelussa. Viitattu 2.8.2018. <http://lainkirjoittaja.finlex.fi/5-ahvenanmaan-huomioon-ottaminen-lainvalmistelussa/5-1/>

Suomisanakirja. 2018. Dynaaminen määritelmä. Viitattu 18.9.2018.

<https://www.suomisanakirja.fi/dynaaminen>

Tieteen termipankki. 2018. Nimitys: demokraatia. Viitattu 18.9.2018

<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:demokraatia>

Tieteen termipankki. 2018. Nimitys: valtiosääntöoikeus. Viitattu 18.9.2018.
<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:valtios%C3%A4%C3%A4nt%C3%B6ikeus>

Tieteen termipankki. 2018. Oikeustiede: Ahvenanmaan itsehallintolaki. Viitattu 9.10.2018.
http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:Ahvenanmaan_itsehallintolaki

Tieteen termipankki. 2018. Oikeustiede: Ahvenanmaa-sopimus/laajempi kuvaus. Viitattu 18.9.2018 http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:Ahvenanmaa-sopimus/laajempi_kuvaus

Tieteen termipankki. 2018. Oikeustiede: hallintotoimi. Viitattu 18.9.2018.
<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:hallintotoimi>

Tieteen termipankki. 2018. Oikeustiede: oikeusaste/instanssi. Viitattu 18.9.2018.
http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:oikeusaste#instanssi_oikeusaste

Tieteen termipankki. 2018. Oikeustiede: parlamentaarinen. Viitattu 18.9.2018.
http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:parlamentaarinen_%C3%A4%C3%A4nestysj%C3%A4rjestys

Tieteen termipankki. 2018. Oikeustiede: viranomaisen toimivalta. Viitattu 18.9.2018 http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:viranomaisen_toimivalta

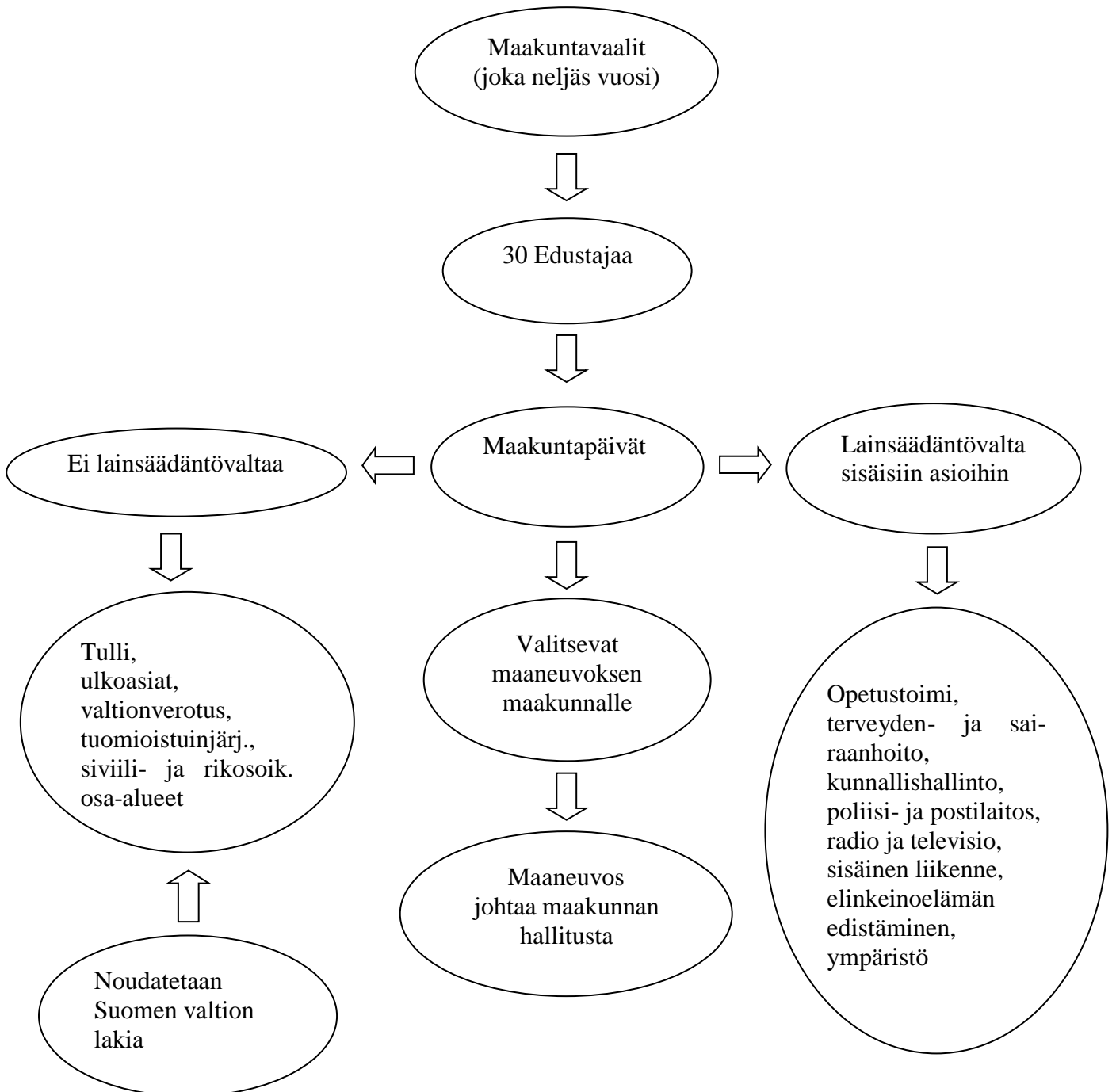
Tietoa Pohjoismaista. 2018. Pohjoismaat sekä Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlandi. Tietoa Ahvenanmaasta. Viitattu 18.8.2018. <https://www.norden.org/fi/tietoa-pohjoismaista/pohjoismaat-seka-ahvenanmaa-faersaaret-ja-groenlanti/tietoa-ahvenanmaasta>

Ulkoministeriö. 2018. Ahvenanmaan erityisasema. Viitattu 19.6.2018.
<https://um.fi/ahvenanmaan-erityisasema>

Ulkoministeriö. 2018. Ahvenanmaan maakuntapäivät. Viitattu 20.6.2018.
https://um.fi/ahvenanmaan-erityisasema#Ahvenanmaan_maakuntap_iv_t

LIITE 1

KAAVIO AHVENANMAAN HALLINNOSTA

LIITE 2

TERMISTÖ

Parlamentaarinen = Menettely, jossa vaihtoehtoista äänestetään ja yli puolet äänistä saanut ehdotus voittaa. (Esimerkiksi eduskunnassa äänestetään parlamentaarisesti.)

Dynaaminen kehitys = Aktiivinen ja elävä kehityssuunta.

Toimivalta = Kelpoisuus käyttää julkista valtaa, eli lakiin perustuva oikeus päättää asioista.

Valtiosääntöoikeudellinen = Suomen valtiosääntöön liittyvät säädökset kuuluvat tähän oikeudenalaan.

Hallintotoimenpide = Hallintotehtävään liittyvä toiminta.

Valitusinstanssi = Tuomioistuin, jossa asia käsitellään. Yleensä tapaukset saataan vireille alimassa tuomioistuimessa, eli ensimmäisessä instanssissa.

Demokraattinen vaikutusvalta = Kansan oikeus päättää heitä koskevista asioista.

Termistön lähteet: Tieteen termipankki ja sivistyssanakirja. Lähteet löytyvät lähdeluettelosta.